

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ У КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ СВІТОВИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМ

УДК 387.016:364 – 43

*Юлія Возна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Хмельницького національного університету*

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ У КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ СВІТОВИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМ

У статті висвітлюються проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у контексті досвіду моделей соціальної освіти у різних країнах світу. Автор проводить аналіз теоретичних праць вітчизняних та зарубіжних фахівців щодо соціально-психологічних та соціально-педагогічних аспектів професіоналізації соціальної роботи. У статті аналізується зміст професійної компетентності соціального працівника у структурі його професіоналізму. Автор виводить залежність змісту соціальної політики різних країн світу від сутності інституту соціальної роботи та соціальної освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, соціальний працівник, соціальна сфера, соціальна освіта.
Літ. 5.

*Юлия Возна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры социальной работы и социальной педагогики
Хмельницкого национального университета*

ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ В КОНТЕКСТЕ ОПЫТА МИРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СИСТЕМ

В статье освещаются проблемы профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы в контексте опыта моделей социального образования в разных странах мира. Автор проводит анализ теоретических работ отечественных и зарубежных специалистов по социально-психологическим и социально-педагогическим аспектам профессионализации социальной работы. В статье анализируется содержание профессиональной компетентности социального работника в структуре его профессионализма. Автор выводит зависимость содержания социальной политики разных стран мира от сущности института социальной работы и социального образования.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, социальный работник, социальная сфера, социальное образование.

*Yuliya Vozna, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Social Work and Social Pedagogy Department
Khmelnyskiy National University*

THE PROBLEMS OF PROFESSIONAL PREPARATION OF PROFESSIONALS OF THE SOCIAL SPHERE IN THE CONTEXT OF EXPERIENCE OF THE WORLD EDUCATIONAL SYSTEMS

The article deals with the problems of professional training of future specialists in social sphere in the context of experience of social education models in different countries all over the world. The analysis of basic researches and publications on the general theoretical and conceptually-methodological principles of social work is carried out. Furthermore, the content of scientifically-methodical and organizationally-technological aspects of professional training of specialists in the social sphere under the conditions of university education in foreign countries is also prospected. The author conducts a research in theoretical works of domestic and foreign specialists in the socio-psychological and socio-pedagogical aspects of the social work professionalization. The article focuses on the understanding of the essence of the vocational training concept and the main professional purpose of a specialist in the social sphere. The author highlights the common features inherent in social work as a social institution in most countries of the world, namely: two models of social work: an integrative one – close in its meaning to a such concept as socialization of the individual (an ideal model of social work) and scarce – aimed at providing the social assistance of socially vulnerable categories of the population (a real model of most industrialized countries with a socially oriented market economy). The article analyzes the content of professional competence of a social worker in the structure of ones professionalism. The author deduces the dependence of the contents of the social policy in different countries on the essence of the institute of social work and social education. The article focuses on the direct proportional dependence of the professional training of specialists in the social sphere on changing their competence in the socio-preventive orientation as the dominantly valuable characteristic of specialists. The author stresses the necessity of finding the new and meaningful improvements of the existing components of the system of training of specialists in the social sphere within the framework of social education in Ukraine.

Keywords: the vocational training, a social worker, the social sphere, the social education.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Освітній простір світових держав за умов природних процесів глобалізації, академізації, інтерналізації, безумовно, пропонує конструктивні інновації у сфері вищої освіти й для України. У цьому контексті саме соціальна освіта є тією платформою, змістовий розвиток якої уможливує успішне функціонування та якісні зміни усіх сфер суспільства. Потребою часу стала необхідність адаптації вищої соціальної освіти України до тенденцій розвитку світових моделей та стандартів підготовки фахівців соціальної сфери.

Важливим кроком у цьому контексті є приєднання України до Болонського процесу, який передбачає спрямованість національних освітніх систем ряду країн Європи на підвищення якості навчального процесу у вищих навчальних закладах, удосконалення змісту навчання, упровадження нових технологій, посилення демократичних засад в управлінні, розвиток самостійності студентів у навчанні, дотримання в ньому єдиних вимог, критеріїв та стандартів європейського освітнього простору.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Загальнотеоретичні та концептуально-методологічні засади соціальної роботи досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Поліщук, В. Бочарова, М. Євтух, І. Зверева, І. Зимня, І. Зязюн, Л. Коваль, І. Ковчина, І. Козубенко, В. Курбатов, М. Лукашевич, І. Мигович, Л. Міщик, А. Мудрик, Н. Ничкало, В. Сластьонін, С. Толстоухова, В. Тименко, С. Харченко, М. Фірсов та ін. Соціально-психологічні та соціально-педагогічні аспекти соціальної роботи висвітлено у дослідженнях науковців: О. Безпалько, Г. Бевз, Б. Вульфо́ва, М. Галагузової, Л. Міщик, А. Мудрика, О. Петровського, Б. Шапіро та ін. У монографіях і наукових дослідженнях таких вчених, як: В. Бочарова, А. Капська, В. Курбатов, В. Поліщук, В. Полтавець, В. Сластьонін, С. Харченко та ін., розкрито теоретичні засади процесу становлення соціального працівника як професіонала. Зміст професійної підготовки соціальних працівників досліджено у різних аспектах, зокрема: науково-методичні та організаційно-технологічні аспекти професійної підготовки соціальних працівників в умовах університетської освіти (О. Карпенко); професійну компетентність соціального працівника у структурі його професіоналізму (С. Архипова); форми та методи здійснення соціально-педагогічної діяльності у різних сферах (О. Безпалько); історію, теорію і практику

соціальної роботи в Україні, специфіку соціально-педагогічних технологій (С. Харченко). Професійну підготовку майбутніх соціальних працівників учені розглядають як цілісний процес засвоєння та закріплення загально-педагогічних, психологічних та соціальних знань, умінь і навичок.

Метою статті є з'ясування теоретичної сутності проблеми професійної підготовки фахівців соціальної сфери у контексті досвіду світових освітніх систем.

Виклад основного матеріалу. Однією з умов успішної трансформації вищої освіти України та входження її до світового освітнього простору є вивчення та наявність різнобічної наукової інформації про зарубіжний досвід професійної підготовки спеціалістів соціальної сфери.

Найбільш загальною характерною тенденцією суспільного розвитку у ХХ столітті, за свідченням абсолютної більшості соціологів, стала професіоналізація соціальної роботи. У багатьох країнах світу, у тому числі і в Україні, цей процес був зумовлений необхідністю вирішення численних економічних, правових, політичних проблем населення, розробки та реалізації ефективних механізмів соціального захисту громадян.

Функціонування інституту соціальної роботи є необхідною умовою нормального розвитку суспільства: вирішуючи соціальні проблеми, саме соціальна робота забезпечує гармонізацію суспільних відносин і, перш за все, відносин між людиною та суспільством. На думку вчених та практиків, соціальна робота повинна підтримувати соціальний добробут країни, задовольняти широке коло соціальних потреб людей, забезпечувати рівні можливості для різних соціально-економічних класів, вікових і статевих груп, національних і сексуальних меншин, людей різних політичних переконань.

У контексті нашого дослідження, варто акцентувати увагу до сутності поняття професійної підготовки.

Поняття професійна підготовка в Українському педагогічному словнику визначається, як сукупність спеціальних знань, навичок та умінь, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії [1].

Професійна підготовка, як процес, що забезпечує формування готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності, лише тоді розвиває та активізує зусилля та професійну свідомість, коли пізнавальна діяльність майбутнього фахівця соціальної сфери

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ У КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ СВІТОВИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМ

здійснюється в умовах близьких до практичної професійної діяльності; тобто коли пізнавально-теоретичні дії співставляються та порівнюються з професійно-орієнтованими діями. Оскільки соціальний працівник є значущою постаттю соціальної сфери, як суб'єкт загальної та професійної культури в ролі організатора, управлінця та безпосереднього виконавця соціальної роботи, то професійна підготовка соціальних працівників має забезпечити формування і всебічний розвиток компетентного, конкурентоспроможного, інтелектуально-творчого фахівця з активною громадянською позицією, готового зробити свідомий вибір власного місця у професійній діяльності в соціальній сфері. Особливої актуальності при цьому набувають діяльнісні аспекти соціальної роботи, оскільки реальна дійсність вимагає застосування не лише різних форм та методів роботи, що були б адекватними до нових потреб соціуму, але й особливого змістового наповнення, спрямованого на реальну допомогу людям. Практична реалізація діяльнісного підходу в соціальній роботі передбачає не тільки ознайомлення майбутніх соціальних працівників та соціальних працівників-практиків з новими методами соціальної роботи, але й служить науково-дослідною базою для пошуку дієвих механізмів та умов адаптації цих методів до конкретних клієнтів з урахуванням перспектив розвитку і визначення їхнього місця в житті [5, 256 – 259].

Основна мета професії “соціальна робота” – сприяння соціальним змінам у суспільстві загалом та в окремих індивідах зокрема. Реалізація такого подвійного призначення соціальної роботи є можливою завдяки її посередницькому характеру, який полягає у нормалізації відносин між людиною і державою.

Більшість провідних фахівців різних країн світу наголошують на необхідності уточнення поняття “соціальна робота”, оскільки сьогодні надання гарантованої соціальної допомоги людині, задоволення її мінімальних потреб та благодійна допомога тим, хто знаходиться за межею бідності – вже не є її основним змістом. Соціальна робота починається тоді, коли клієнт включається у самостійне вирішення своїх проблем, і власне у цьому полягає основна функція соціальної роботи як професії.

У функції соціальної роботи сьогодні включають не лише стимулювання клієнтів до розвитку їх власних сил, до конструктивної діяльності щодо подолання проблем та причин їх виникнення, корекцію соціальних дисфункцій та

надання різних видів послуг населенню, але й планування соціальної політики, сприяння досягненню соціальної справедливості, розвиток ресурсів для задоволення індивідуальних, групових та національних потреб. Розширення функцій соціальних працівників набуває глобальних масштабів. Соціальну роботу розуміють сьогодні як форму і принцип професійної дії по відношенню до окремої людини, групи людей та як елемент конструктивних соціальних змін у загальнолюдському контексті.

Аналіз найбільш загальних підходів до визначення соціальної роботи свідчить, що її характеризують як соціальну діяльність, спрямовану на формування, сприяння реалізації та реабілітації життєвих сил, індивідуальної і соціальної сутності людини у конкретних соціально-історичних умовах. Вчені різних країн звертають увагу на те, що окрім загальних цілей і завдань соціальної роботи, у кожній країні існує своя специфіка, яка є результатом її історичного розвитку, соціально-економічних, політичних, духовно-моральних, культурно-етнічних особливостей, філософських традицій народу.

І. Мигович з цього приводу зазначає: “розмаїта формами і методами соціальна робота як наука і професія виражає самосвідомість нації, гуманізм і зрілість держави, тип і рівень культури народу, ступінь усвідомлення й реалізації громадянських прав, повагу людської гідності, чутливість суспільства до болей і переживань особистостей безвідносно їх походження, політичних орієнтацій, етнічної ідентифікації чи віровизнання [2, 25].

На думку більшості зарубіжних спеціалістів, основою соціальної роботи є система професійно-етичних цінностей, які знаходять свою практичну реалізацію у процесі надання допомоги людям. Етичні принципи соціальної роботи визначаються базовими цінностями демократичного суспільства, найважливішими серед них, згідно думки американських вчених У. Фріндлера та Р. Епта, можна назвати такі:

- віра у цінність, гідність і творчі можливості кожного індивіда;
- визнання права кожної людини на власну думку та переконання, можливість вільно їх висловлювати і втілювати в життя у тій мірі, в якій це не порушує прав інших людей;
- невід'ємне і незаперечне право кожної людини самостійно приймати рішення [3].

Етичний кодекс Міжнародної асоціації соціальних працівників визначає систему ціннісних регулятивів та орієнтацій, основними з яких є: цінність і гідність особистості; право на повагу, автономність та конфіденційність; право

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ У КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ СВІТОВИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМ

індивіда і сім'ї на власний вибір; потенційні можливості локальних громад; право на захист у випадку образи, експлуатації та насилля.

У структурі професійної діяльності виділяють також систему професійних знань, необхідних для компетентної та відповідальної організації процесу соціальної роботи.

На діяльність соціального працівника великий вплив здійснює ідеологія, на якій базується соціальна політика і її програми. Так, наприклад, у багатьох країнах світу, у тому числі й в Україні, соціальні програми формуються за залишковим принципом. Це означає, що людина, яка потрапила у біду, повинна виступати в ролі прохача, їй можна надати соціальну допомогу тільки в тому випадку, якщо вона підтвердить своє важке становище. У рамках цієї ідеології не враховується можливість суспільних зусиль щодо підвищення якості індивідуального життя, профілактики соціальних проблем. У деяких країнах світу, особливо в Скандинавії, соціальна ідеологія (на державному рівні) виходить з того, що соціальні програми, пов'язані з освітою, професійною орієнтацією, організацією дозвілля, медичним забезпеченням, повинні бути на першому місці в суспільстві. У рамках цієї ідеологічної установки клієнту соціальної служби не потрібно визначати проблему або визнати привселюдно свої невдачі і життєві поразки для того, щоб одержати підтримку.

У контексті нашого дослідження варто акцентувати увагу на такій тенденції: за кордоном проблеми професійної підготовки ґрунтуються на змісті самої соціальної роботи.

Теоретичні основи соціальної роботи дозволяють виділити загальні риси, властиві даному соціальному інституту. Наприклад, практично у всіх країнах при аналізі діяльності соціальних служб як державного, так і недержавного секторів можна виділити дві моделі соціальної роботи: *інтегративну* – близьку за своїм змістом до такого поняття як соціалізація особистості (ідеальна модель соціальної роботи) і *дефіцитну* – спрямовану на надання соціальної допомоги соціально вразливим категоріям населення (реальна модель для більшості індустріально розвинутих держав із соціально орієнтованою ринковою економікою) [3].

Закордонний досвід соціальної роботи представляє для нас, безсумнівно, значний і теоретичний, і практичний інтерес. Але при цьому ми повинні усвідомлювати необхідність розробки власних технологій соціальної роботи з урахуванням історичного розвитку і сучасного стану країни.

Висновки. Розуміючи вищезазначене, варто акцентувати увагу на прямопропорційній залежності професійної підготовки фахівців соціальної сфери від зміни їх компетенцій у напрямку соціально-превентивної спрямованості як домінуючої ціннісної характеристики спеціалістів. Для реалізації цієї концепції потрібна нова модель навчання у системі підготовки фахівців соціальної сфери, в якій нагромаджені знання, уміння, практичний досвід світових моделей соціальної освіти, повинні постійно вдосконалюватися та ефективно застосовуватися.

Рекомендації. Вивчення міжнародного досвіду систем та моделей підготовки фахівців соціальної сфери дозволить змістовно доповнити загальні вимоги до професійно-компетентної характеристики особистості соціального працівника та визначити найбільш ефективні моделі соціальної освіти у нашій країні з урахуванням змін у світовому освітньому просторі взагалі та у сфері соціальної освіти зокрема.

Перспективи подальших досліджень. Аналіз та ґрунтовне вивчення досвіду світових освітніх систем у галузі соціальної роботи актуалізує необхідність пошуку нових та змістовного вдосконалення існуючих компонентів моделі підготовки фахівців до соціальної сфери України. Реалізація цієї місії об'єктивно залежить від необхідності подальшого розгляду цієї проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник* / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь. – 1997. – 374 с.
2. Мигович І.І. *Соціальна робота (вступ до спеціальності)*, Ужгород: 1997р, с.25.
3. Поліщук В.А. *Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: зарубіжний досвід: посібник* / В.А. Поліщук. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 184 с.
4. Тименко В.М. *Педагогічні засади соціальної роботи зі студентською молоддю у вищих навчальних закладах США: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05* / В.М. Тименко. – К., 2005. – 19 с.
5. Чубук Р. В. *Проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у вищій школі* / Р. В. Чубук // *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки.* – 2014. – Вип. 115. – С. 256–259.

REFERENCES

1. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainian Pedagogical Dictionary*. Kyiv: Lybid Publ, 374 p. [in Ukrainian].
2. Myhovych, I. I (1997). *Sotsialna robota (vstup do*

spetsialnosti) [Social work (admission to specialty)]. Uzhhorod, 25 p. [in Ukrainian]

3. Polishchuk, V.A. (2003). *Profesiina pidhotovka fakhivtsiv sotsialnoi sfery: zarubizhnyi dosvid* [Professional training of specialists in the social sphere: foreign experience]. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan Publ., 184 p. [in Ukrainian].

4. Tymenko, V.M. (2005). *Pedahohichni zasady sotsialnoi roboty zi studentskoiu moloddiu u vyshchikh navchalnykh zakladakh SSHA* [Pedagogical foundations of

social work with student youth in higher educational institutions of the USA]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv, 19 p. [in Ukrainian].

5. Chubuk, R. V. (2014). *Problemy profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u vyshchii shkoli* [Problems of professional training of future social workers in high school]. Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series: pedagogical sciences. Chernigov: vol. 5, pp. 256–259. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.09.2017

УДК 821.161.2.09 (092):27 – 1

Ірина Дмитрів, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури та теорії літератури Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

БОГДАН-ІГОР АНТОНІЧ І ВАСИЛЬ СТУС: ДОТИЧНОСТІ ХРИСТІЯНСЬКОГО МИСЛЕННЯ

У статті розглядаються дотичності світоглядів і художньо-образні особливості творів Богдана-Ігоря Антонича і Василя Стуса. На прикладі поетичної спадщини простежується ідейно-тематична спорідненість двох талановитих митців. У дослідженні зроблено спробу проаналізувати художні образи, які є спільними для творчості обох поетів, – Бога, душі, серця, дороги, миру, смерті тощо. Аналіз здійснюється на основі текстуального та компаративного методів, а також за допомогою христологічної інтерпретації.

Ключові слова: Бог, Богдан-Ігор Антонич, Василь Стус, дух, душа, серце, поетика, символ, смерть.
Літ. 8.

Ірина Дмитрів, кандидат филологических наук, доцент кафедры украинской литературы и теории литературы Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

БОГДАН-ИГОРЬ АНТОНЬИЧ И ВАСИЛИЙ СТУС: СОПРИКОСНОВЕНИЯ ХРИСТИАНСКОГО МЫШЛЕНИЯ

В статье рассматриваются соприкосновения мировоззрений и художественно-образные особенности произведений Богдана-Игоря Антоныча и Василия Стуса. На примере поэтического наследия прослеживается идейно-тематическое родство двух талантливых писателей. В исследовании предпринята попытка проанализировать художественные образы, которые являются общими для творчества обоих поэтов, – Бога, души, сердца, дороги, мира, смерти и тому подобное. Анализ осуществляется на основе текстуального и сравнительного методов, а также с помощью христологической интерпретации.

Ключевые слова: Бог, Богдан-Игорь Антоныч, Василий Стус, дух, душа, сердце, поэтика, символ, смерть.

Iryna Dmytriv, Ph.D. (Philology),
Associate Professor of the Ukrainian Literature and Literary Theory Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

BOHDAN-IHOR ANTONYCH AND VASYL STUS: COMMON CHRISTIAN THINKING

This article presents the common worldviews, the artistic and vivid peculiarities of the works of Bohdan-Ihor Antonych and Vasyl Stus, in fact there is a spiritual connection between them that we can observe in similar approaches to God, the world, human being, nature, and death. An analysis of the poetry of both poets shows that they put God at the center of human nature, therefore they go to the deeply personal level of knowing God. Vasyl Stus cannot imagine his existence without communication with the Transcendent, his desire for God is conscious, endured, and mature. Bohdan-Ihor Antonych emphasizes God's everywhere presence. In the writing of each of the poets nature is regarded as one of the sources of knowledge of God.

The study attempts to analyze the common artistic images in the writing of poets, – the soul, heart, road, peace, death, etc. Both Bohdan-Ihor Antonych and Vasyl Stus distinguished be concepts the spirit and soul, and